Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Suomen Olympiakomitean lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioesitykseksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp)

Viite: *Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 25.10.2019*

Miten liikuntapoliittisen selonteon ja hallitusohjelman linjaukset näkyvät liikuntabudjetissa?
Millä toimin edistetään koko väestön liikunnan edistämistä?
Liikkuva aikuinen/opiskelu/varhaiskasvatus -ohjelmien tilanne ja eteneminen
Liikuntapaikkarakentamisen tilanne ja rahoituksen riittävyys?
Nuorten urheilijoiden tuen nykytilanne ja mahdolliset kehittämistarpeet?

1 Yleistä: liikuntaan tulee käyttää enemmän yleisiä budjettivaroja

Hallituksen esitys valtion vuoden 2020 budjetiksi sisältää **myönteisiä avauksia koskien liikunnan ja urheilun rahoitusta.** Kokonaisuudessaan liikuntamäärärahat kasvavat noin 4 miljoonalla eurolla. Liikuntabudjettiin lisätään yleiskatteellisia – siis ei rahapelivoittovaroin katettuja – määrärahoja nettomääräisesti noin 8 miljoonaa. Samalla rahapelivoittovarat liikunnalle ja urheilulle kuitenkin vähenevät noin 4 miljoonaa euroa. Euromääräisesti suurimman leikkauksen, noin 2,4 miljoonaa euroa, hallitus kohdistaa liikunnan kansalaistoiminnan rahoitukseen. Tämä vaikuttaa merkittävästi koko väestön liikunnan edistämiseen.

Liikuntabudjetissa on kaksi uutta momenttia, jotka katetaan yleisistä budjettivaroista. Nämä ovat tärkeitä. Ilman uusia toimia liikunnan ja urheilun edistämiseen on vaikeaa toteuttaa vähenevien veikkausvoittovarojen vuoksi. Momentit ovat *29.90.30.* ja *29.90.56.*

Rahoitustoimet ovat osin ristiriitaisia liikunnan ja urheilun rahoitustarpeiden sekä parlamentaarisesti sovittujen linjausten kanssa. Liikunnan ja urheilun rahoitustarvetta kuvaa Liikuntapoliittisen selonteon (2018) yhteenveto: ”2020-luvun tärkein liikuntapoliittinen tavoite Suomessa on kansalaisten fyysisen aktiivisuuden merkittävä lisääminen kaikissa ikä- ja väestöryhmissä siten, että väestö harrastaa mahdollisimman laajasti liikuntaa terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävässä määrin.” Lisäksi selonteossa kuvataan tärkeinä vuosikymmenen liikuntapoliittisina painotuksina liikuntaolosuhteiden, elinvoimaisen ja monipuolisen liikunnan kansalaistoiminnan[1] sekä huippu-urheilumenestyksen tukeminen.

Liikkeen lisäämiselle on vahva yhteiskunnallinen perustelu. Liian vähäisestä liikunnasta koituu merkittävät yhteiskunnalliset haitat ja kustannukset. Vain kolmasosa lapsista liikkuu riittävästi[2], aikuiset tätäkin vähemmän. UKK-instituutin koordinoiman selvityksen[3] mukaan liikkumattomuuden yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuosittain 3,2-7,5 mrd. Kansalaistoiminnalla on tärkeä rooli liikkeen lisäämisessä ja yhteisöllisyyden, itsensä toteuttamisen sekä mielekkään vapaa-ajan mahdollistajana – yksinäisyyden,

[1] Kansalaistoiminnalla on merkittävä rooli myös yleisessä fyysisen aktiivisuuden lisäämisessä
[2] Lähde: Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (2018)
http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/634/VLN_LIITU-raportti_web_final_30.1.2019.pdf
[3] Lähde: UKK-instituutti 5.4.2018.
http://www.ukkinstituutti.fi/tutkimus/liikuntatutkimus_suomessa/liikkumattomuuden-kustannukset

eriarvoistumisen ja syrjäytymisen ehkäisijänä. Huippu-urheilun yhteiskunnalliset tehtävät liittyvät elämyksiin ja yhteenkuuluvuuteen. Kuvaavaa on, että noin 80 % suomalaisista pitää kansainvälistä huippu-urheilumenestystä merkityksellisenä. Eri liikuntakulttuurin osat tukevat toisiaan. Esimerkiksi ilman kilpa- ja huippu-urheilua suuri osa seuratoimijoista ei olisi motivoituneita rakentamaan seuratoimintaa, joka osaltaan vahvistaa koko kansan liikkumista.

Olisi johdonmukaista kehittää liikuntabudjettia vastaamaan liikuntapoliittisessa selonteossa kuvattuihin neljään tavoitteeseen. Hallituksen budjettiesitys vastaa näihin vain osin. Koko väestön fyysisen aktiivisuuden osalta suunta on osin oikea uusien, yleiskatteellisten määrärahojen myötä. Määrät ovat kuitenkin erittäin pieniä haasteisiin nähden. Kansalaistoiminnan ja sen myötä myös fyysisen aktiivisuuden lisäämisen osalta suunta on edellä mainittujen tavoitteiden vastainen 2,4 miljoonan euron leikkauksen vuoksi. Huippu-urheilumenestyksen osalta liikutaan oikeaan suuntaan, kun tehostamistukiin sekä urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten rahoitukseen tehdään lisäyksiä.

Jotta liikuntabudjetilla vastattaisiin paremmin yhteiskunnallisiin ongelmiin, **liikuntabudjetti ei voi tulevaisuudessa olla nykyisessä määrin riippuvainen Veikkauksen tuottokehityksestä**. Veikkauksen tuloutuksessa on merkittäviä laskupaineita. Liikunnan budjetti on toimialoista riippuvaisin veikkausvoittovaroista – 92 % liikuntabudjetista katetaan rahapelitoiminnan tuotoilla. Suurempi osa määrärahoista tulee kattaa jatkossa yleisistä budjettivaroista. Liikuntabudjetin tulisi olla lähempänä kulttuuribudjettia, josta puolet katetaan yleisistä budjettivaroista, puolet veikkausvoittovaroista. Kulttuurin ja liikunnan budjettien välillä on lukuisia ristiriitaisuuksia siinä, minkä tyyppiset määrärahat katetaan milläkin varoilla. Esimerkiksi tila- ja rakentamiskustannukset katetaan kulttuurissa yleisistä budjettivaroista, liikunnassa veikkausvoittovaroista.

Toimenpide-ehdotukset:

- Avataan valtion budjetti liikunnalle: enemmän yleiskatteellisia varoja käyttöön. Luodaan tällä vaalikaudella suunnitelma siitä, mitkä määrärahat siirretään 2020-luvun aikana yleiskatteelliseen budjettiin. Noin 90 miljoonan euron siirroille on perusteet, kun vertaamme liikuntabudjettia kulttuuribudjettiin.

2 Kansalaistoiminta: leikkaus tulee kumota

Noin 2,4 miljoonan euron vähennys liikunnan kansalaistoimintaan on noin viisi prosenttia koko kyseisestä määrärahasta ja euromääräisesti suurin yksittäinen leikkaus. Määrärahasta katetaan liikuntajärjestöjen yleisavustukset ja valtion seuratuet. Leikkaus tulee kumota. Kumoamisella noudatettaisiin myös hallitusohjelman kirjausta[4].

Järjestöt ovat keskeinen liikuntaa käytännössä järjestävä sektori Suomessa. Kuvaavaa on, että yli miljoona suomalaista on mukana seuratoiminnassa[5]. Suomessa on noin 10 000 seuraa, jotka lisäävät liikettä sekä mahdollistavat harrastamisen ja kilpailemisen. Erityisen tärkeää seuratoiminta on lapsille ja nuorille. Lähes 90 % harrastaa liikuntaa seurassa ennen täysi-ikäisyyttä[6]. Lisäksi kansalaistoiminnan parista tulee

[4] Hallitusohjelmassa todetaan: ”Kompensoidaan Veikkauksen edunsaajille tulevalla hallituskaudella arpajaislain vaikutuksen johdosta mahdollisesti vähenevät määrärahat kulttuurin, liikunnan ja nuorisotoiminnan osalta.”

[5] Liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan osallistuu 42,7 prosenttia väestöstä, eli noin 1 760 000 15–74-vuotiasta suomalaista. Lähde: Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen (2018) https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2019_jar_aikuisvest_sel71_85829.pdf

[6] Noin 550 000 lasta ja nuorta harrastaa jossain vaiheessa urheiluseurassa (eli 88 %). Lähde: Liitu-tutkimus (2018) https://www.jyu.fi/sport/fi/tetk/liitu/vln_liitu-raportti_web_28012019-2.pdf

suomalaiseen yhteiskuntaan ihmisiä, joilla on osaaminen sekä usein kiinnostus ja motivaatio liikuttaa muita.[7]

Leikkaus olisi merkityksellinen kaikissa liikuntajärjestöissä. Olympiakomitean jäsenilleen ja liikunnan aluejärjestöille suuntaaman kyselyn vastausten perusteella leikkaus vaikuttaisi käytännössä kaikkiin liikuntajärjestöihin, myös maakunnallisella ja paikallisella tasolla.

Keskisuurissa järjestöissä leikkaus vastaa esimerkiksi yhtä henkilötyövuotta, suurissa järjestöissä 2-4 henkilötyövuotta. Muita tapoja mukautua leikkaukseen olisi esimerkiksi lakkauttaa jokin toiminto, kuten liikuntatapahtuma tai lehti tai heikentää tasaisesti toiminnan tasoa sekä tukea seuroille. Kansalliset liikuntajärjestöt ja aluejärjestöt koordinoivat, tukevat ja kehittävät paikallista toimintaa. Jos näiltä leikataan, vaikutus kentälle on suuri.

Toimenpide-ehdotukset:
- Kumotaan 2,4 miljoonan euron leikkaus liikunnan kansalaistoimintaan.

3 Muu koko väestön liikunnan edistäminen: toimet oikeita, kohdennukset mitättömiä

Koko väestön fyysiseen aktiivisuuteen voidaan budjetilla vaikuttaa edellä kuvatun kansalaistoiminnan edellytysten lisäksi elämänkulun vaiheiden liikuntaohjelmilla ja liikuntapaikoilla. Koko valtion budjetin tasolla merkitystä on erityisesti harrastamisen edistämisellä sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämisellä.

Hallitusohjelman mukaisesti uutena keskeisenä toimenpiteenä on **eri elämänkulun liikkumisen edistämisen ohjelmien vahvistaminen Liikkuva Suomi -ohjelmaksi**. Liikuntabudjetissa tähän kuuluvat varhaiskasvatukseen, peruskouluun, opiskeluun, aikuisuuteen ja vanhuusikään liittyvät ohjelmat. Näiden rahoitus jäisi hallituksen esityksen mukaan vaatimattomaksi.

Liikuntapoliittisessa selonteossa ehdotettiin 120 miljoonan euron lisäystä liikuntabudjettiin 2020-luvun alkuvuosina, jotta keskeisiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin ja tarpeisiin – erityisesti koko väestön riittävään fyysiseen aktiivisuuteen – voidaan vastata. Olympiakomitea arvioi liikunta- ja urheiluyhteisön kanssa, että vaikuttava Liikkuva Suomi -ohjelma edellyttäisi 40-50 miljoonan euron vuosittaista budjettia, jakautuen liikunnan edistämiseen arkiyhteisöissä, kansalaistoiminnan vahvistamiseen ja liikuntapaikkarakentamiseen. Hallituksen budjettiesityksessä uusia kohdennuksia tähän on muutamalla miljoonalla eurolla.

Uuden, yleisistä budjettivaroista katetun momentin 29.90.30. määrärahat jakautuvat avustuksiin liikkuvaan varhaiskasvatukseen, opiskeluun ja aikuisuuteen sekä virkistyskäyttöön tarkoitettuun liikuntapaikkarakentamiseen. Kullekin käyttökohteelle kohdennettaisiin 2 miljoonaa euroa. Uusiin toimiin kohdennetaan lähinnä liikkuva aikuinen -ohjelman 2 000 000 euroa. Momentilta 29.90.56. kohdennettaisiin ikäihmisten liikunnan pilottihankkeeseen 600 000 euroa.

Ellei rahaa voida tätä enempää käyttää, ei Liikkuvalta Suomelta tule odottaa ihmeitä. Noin 4/5 suomalaisista liikkuu liian vähän. Liian vähäiseen liikuntaan sidoksissa olevat kansansairaudet vaivaavat satojatuhansia, jopa miljoonia suomalaisia[8]. Tätä ja lausunnon alussa kuvattua taustaa vasten, nyt **hallituksen esittämät kohdennukset eivät vastaa haastetta, johon kohdennuksilla pyritään vaikuttamaan.**

---

[7] Esimerkkinä voidaan ajatella opettajaa, joka on kasvanut seuratoiminnassa liikunnalliseen elämäntapaan ja tällä kokemuksella lisää liikettä luokkansa arjessa.

[8] Esimerkiksi diabeteksesta kärsii noin puoli miljoonaa suomalaista. Taudin hoitoon kuluu noin 15 % terveydenhuollon menoista. Lähde: Diabetesliitto (2017)
https://www.diabetes.fi/yhteiso/medialle/perustietoa_diabeteksesta_suomessa

Maksuttomia harrastuksia koulupäivän yhteydessä rahoitettaisiin 5 miljoonalla eurolla yleissivistävän koulutuksen budjetin momentilta *29.10.30.* **Tavoitteena matalan kynnyksen harrastaminen koulupäivän yhteydessä on oikea**: näin puretaan eriarvoistumista, lisätään lasten ja nuorten mielekästä vapaa-aikaa sekä oppimisen mahdollisuuksia. Harrastaminen koulupäivän yhteydessä on myös erinomainen mahdollisuus liikkeen lisäämiseen.

Fyysisen aktiivisuuden edistäminen liikuntabudjetin ulkopuolelta on myönteistä. Tärkeä on erityisesti kävelyn ja pyöräilyn edistämisen määräraha. Tähän käytettäisiin 11 miljoonaa euroa momentilta *31.10.31.*

Toimenpide-ehdotukset:

- Suhteutetaan vaalikauden aikana fyysisen aktiivisuuden tavoitteet resursseihin. Joko liikkumattomuuden ja sen aiheuttamien ongelmien taso hyväksytään tai resursseja ongelman ratkaisemiseksi kasvatetaan.
- Kohdennetaan momenteille 29.90.30 ja 29.90.56. vähintään valtioneuvoston ehdottama taso. Pitkällä aikavälillä on tärkeää, että rahoitustasot säilyvät vähintään nyt ehdotettuina, sillä ongelmat, joihin määrärahoilla puututaan, eivät ole ratkaistavissa muutaman vuoden aikajänteellä.

4 Nuorten urheilijoiden tuki: suunta on oikea

Kysymys nuorten urheilijoiden toimeentulosta on tärkeä. Valtaosa nuorista urheilijoista on tavalla tai toisella riippuvaisia urheilija-apurahoista. **Myönteistä nuorten urheilijoiden toimeentulon kannalta budjetissa on lisärahoitus urheiluakatemioille ja valmennuskeskuksille**, eli 2 000 000 euron lisäys. Se edistää epäsuorasti etenkin nuorten urheilijoiden toimeentuloa. Mitä paremmat olosuhteet harjoittelulle akatemioissa ja valmennuskeskuksissa on, sitä alhaisempi paine nuorilla urheilijoilla on käyttää toimeentulostaan muuta osuutta harjoittelun rahoitukseen. Myös samalta momentilta kohdistettava lajiliittojen huippu-urheiluun tarkoitetun tehostamistuen 700 000 euron korotus edistää urheilijoiden toimeentuloa epäsuorasti.

Budjetti mahdollistaa nuorten urheilijoiden kaksoisuran tukemisen. Eduskunta on viime vuosina myöntänyt 165 000 € lisäyksen nuorten urheilijoiden opiskeluapurahoihin suhteessa hallituksen esitykseen. Tämä on ollut tärkeä lisäys, kuten URA-säätiö on talousarviolausunnoissaan jaostolle aiempina vuosina kuvannut. Suuremmalla kokonaissummalla on voitu kasvattaa apurahan saavien opiskelijoiden määrä sekä urheilijan saaman apurahan määrää. Tällä on ollut suuri merkitys tavoitteellisen urheilun ja opiskelun yhdistämiselle. Kaksoisuran toteuttamista mahdollistavat käytännössä maakunnalliset urheiluakatemiat.

Helsingissä 5.11. 2019

Mikko Salonen
toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea